

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на Стефан Петров Петров
„Руската империя и антивоенните движения в годините на Първата световна война“,
представена за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по
професионално направление 2.2. История и археология (научна специалност „Нова и
най-нова обща история – История на Русия“)

от доц. д-р Петя Борисова Димитрова,
Институт за исторически изследвания – Българска академия на науките

Предложеният от редовния докторант към ИФ на СУ „Св. Климент Охридски“ Стефан Петров Петров дисертационен труд е сериозен опит за цялостно представяне на антивоенните движения в Руската империя в годините на Първата световна война.

Дисертацията, чийто обем е 348 с., се състои от увод, три глави и заключение, съпроводени от библиография, включваща списък на използваните непубликувани и публикувани документи, други източници – дневници, спомени и мемоари, вестници и периодични издания, както и на привлечените за написването на дисертацията исторически изследвания.

Тук преди всичко искам да отбележа обстоятелството, че освен нормалните трудности, с които се сблъсква всеки докторант, който за първи път трябва да покаже не само задълбочени познания в съответната научна област, но и способност за самостоятелно изследване на определен научен проблем, Ст. Петров е бил принуден да преодолява и допълнителни трудности. Първата е свързана с разразилата се в началото на втората година от докторантурата пандемия, която в значителна степен затруднява достъпа до архиви и библиотеки, включително и осуетява и замислената специализация в Русия, която би трябвало да спомогне за осигуряване на документалната база на труда. А втората са започналите през февруари 2022 г. военни действия между Русия и Украйна, които не само окончателно слагат край на надеждите за достъп до архивни материали на място, но и променят ъгъла на възприемане не само на съвременната, но и на по-старата руска история. В тази връзка бих искала да отбележа, че дисертантът доста сполучливо е успял да вплете документи от българските архиви в разказа за събитията от историята на Руската империя, което заедно с използването на архивни материали, достъпни в интернет или публикувани в различни сборници, успява до голяма степен да компенсира недостига на автентични руски документи.

Уводът съдържа всички изискуеми за подобен труд елементи – обосновка на хронологичния обхват на дисертацията, определяне на обекта и предмета на изследването, неговите цели и задачи, методите на изследване, преглед на

историографията, както и кратко представяне на приносните моменти в дисертационния труд.

Изложението, подчинено на тематичния принцип на структуриране на материала, е развито в три глави, всяка от които е разбита на съответните подглави, които от своя страна съдържат различен брой параграфи.

Първата глава разкрива обстановката, в която възникват и се развиват антивоенните движения – настроенията в обществото, резултат от пропагандата на целите на войната; състоянието на властовите структури и на политическата система като цяло с акцент върху разложението на самодържавието; проблемите в армията и тяхното значение за възникването и развитието на антивоенните настроения.

Втора глава е насочена към изследване на онзи сегмент от антивоенните движения, който се развива под егидата на съществуващите в империята леви партии и организации, разделили се на две основни групи след избухването на Първата световна война – обoronци, т.е. привърженици на отбраната на отечеството, ерго готови на съюз с властимащите, независимо от опозиционната им и дори антисистемна насоченост, и интернационалисти, отхвърлящи сътрудничеството с властта дори пред заплахата от страна на външна враждебна сила.

Третата глава е посветена на зараждането и развитието на спонтанно възникналите антивоенни движения. Макар и тясно свързани с ролята на управляващите и влиянието на левите организации, изследвани в първите две глави, те имат своя логика и свои проявления.

Структурата на изложението е характерна с това, че всяка от главите завършва със заключение, съдържащо основните изводи от направения в тях анализ.

Заключението на дисертационния труд обобщава направените в изложението изводи.

В дисертацията са анализирани всички известни антивоенни движения в Руската империя в годините на Първата световна война – както организирани и идеологически обосновани, така и спонтанно възникналите. Подобно изследване е новаторско за българската историография, което само по себе си е достатъчно основание за признаването на дисертационния труд за приносен. Към това може да се прибави и подробното анализиране на ролята на управляващите за развитието на антивоенните движения, включително близостта на ключови държавни фигури с мистици със съмнителна репутация, несправянето с националния въпрос и състоянието на армията. А също и подробното разглеждане на реакциите и поведението на основните леви организации в Руската империя към избухването на Първата световна война – тема, която също е слабо изследвана в България.

Представеният автореферат в обем от 24 компютърни страници отговаря на всички изисквания за автореферат на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен „доктор“. В него коректно е отразено съдържанието на дисертацията, накратко са изложени основните моменти и изводи, а също така са представени и публикациите на автора по темата на дисертационния труд.

Списъкът с научни публикации на Ст. Петров е сериозен. В него фигурират 10 заглавия. Не по-малко внушителна е и съпътстващата ги научна дейност, включваща участие в конференции (осем), като в една от тях той е и член на организационния комитет, както и в международния проект „От регионални конфликти към епоха на глобални трансформации: гледната точка на българските и руските историци към международните отношения в края на XIX и началото на XX век“, финансиран от ФНИ.

Що се отнася до определени критични бележки и препоръки, то тук искам най-напред да обърна внимание на някои не дотам убедително звучащи моменти в изложението. Като например описанието на концепциите за нация (с. 20), при което „гражданската“ нация трябвало да притежава „компактни и ясно очертани територии“, докато при „етническата“ акцентът се поставял „върху общността по рождение и на вродената култура“. Това бегло позоваване на Антъни Смит всъщност лишава конструкта „гражданска нация“ от основната му характеристика като синтез на различни етнически, религиозни, езикови и културни общности, населяващи тези „компактни“ територии.

Бих препоръчала на автора също така да прецизира преводите си от руски език с цел избягването както на русизми, така и на някои неточности. Например: „... умението разумно и печелившо *да водят* (бълг. – да развиват, да извършват) икономическа дейност“ (с. 31); също многократното неправилно използване на глагола *сдавам се*, *сдавам* (от рус. *сдаваться*, *сдавать*), което на български звучи „*предавам се*“, „*предавам*“ (с. 159, 276, 293 и т.н.). Или: „*Подозрения достигнаха даже тези абсолютно лоялни руснаци, които имат нещастieto да носят руски фамилии.*“ (с. 43) – в случая става въпрос за цитат от преведената на български книга на Алексей Василиев „Охранка. Тайната полиция на Царска Русия“, но така или иначе е очевидно, че става въпрос за **немски**, а не за руски фамилии. Също така препоръчвам на младия колега да изписва малкото име на Фурманов като Дмитрий, а не Димитрий, както е в текста. И най-вече да изпише правилно фамилията на Ерик Хобсбом!

Намирам за некоректно и следното цитиране: *Шкундин, Г. Д.* Мирские (което почти навсякъде в текста е Мирские) войны XX века: В 4 кн. Кн. 1: Первая Мировая война: Исторический очерк. Москва, 2002. От така оформеното цитиране читателят остава с впечатлението, че Григорий Шкундин е автор на въпросното четири томно съчинение. Всъщност той е отговорен редактор на цитирания тук първи том и автор на някои от текстовете в тази колективна монография. Докато цитатите в дисертацията преобладаващо са от гл. 6 на тома – „Война и революция в России“, написана от Станислав Тютюкин.

В заключение бих искала да подчертая, че разглежданият дисертационен труд отговаря на изискванията и критериите на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Според мен на вниманието на Научното жури е представено новаторско произведение с ясно формулирани авторови тези, което изпълнява поставените цели и задачи. Посветено на една слабо разработена от българската историческа наука тема, то съдържа редица приноси моменти. Каквито и бележки и препоръки да имам към текста, те не могат да

повлияят на положителното ми мнение за него. Всичко това ми дава основание да гласувам за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по история на Стефан Петров Петров.

12 февруари 2023 г.

Доц. д-р Петя Димитрова